

ข้อเสนอสำหรับโรงเรียน
แนวทางในการนำแนวคิดเรื่อง การปลูกป่าที่บ้าน
“การฝากทรัพย์ไว้กับดิน”
ไปใช้ในกระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียน

รศ.ดร. คงศักดิ์ ธาตุทอง
สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

การปลูกป่าไม้ที่ผ่านมามีค้อยประสบความสำเร็จ เพราะมีปัญหาหลายอย่างดังนี้

1. เป็นการปลูกตามแฟชั่น (ไฟไหม้ฟาง)
2. ผู้ดำเนินโครงการปลูกต้นไม้ขาดความรู้และความเข้าใจในธรรมชาติของต้นไม้
3. ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีส่วนร่วมในการวางแผน และการตัดสินใจในการปลูกต้นไม้
4. ผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการปลูกป่าไม้นั้นไม่มีความชัดเจน
5. กฎหมายป่าไม้ฉบับเก่า ๆ ของประเทศไทย เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ชาวบ้านไม่ยอมปลูกต้นไม้ที่มีค่า เช่น สัก และยางนา เป็นต้น
6. สาเหตุสำคัญอีกประการที่น่าจะทำให้การปลูกป่าไม้ล้มเหลว เพราะคนปลูกต้นไม้ไม่รู้จัก ไม่เข้าใจ ไม่รู้ถึงคุณค่า ของต้นไม้ที่เขาปลูกอย่างแท้จริง

ปัจจัยที่จะทำให้โครงการปลูกต้นไม้ที่บ้านประสบความสำเร็จคือ

1. ปลูกต้นไม้ที่บ้านเป็นการปลูกต้นไม้จำนวนไม่มาก เพื่อเน้นที่การอยู่รอดของต้นไม้ที่ปลูก
2. ปลูกต้นไม้ในบริเวณที่มีคนดูแลโดยใช้น้ำที่ผ่านการใช้ประโยชน์อย่างอื่น ๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น ล้างหน้า แปรงฟัน หรือ ซักผ้า มารดแม้จะมีปริมาณไม่มาก แต่ก็เพียงพอที่ต้นไม้จะเติบโตได้
3. ชนิดของต้นไม้ที่จะปลูกต้องไม่ก่อปัญหาให้ชาวบ้าน หรือคนปลูก
4. การปลูกต้นไม้ในบริเวณบ้านไม่ต้องถูกรบกวนจากสัตว์เลื้อย เช่น วัวและควายของชาวบ้าน
5. ชาวบ้านต้องมีความมั่นใจว่าจะได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่จากต้นไม้ที่ปลูกไว้ไม่ต้องกลัวว่าจะถูกลักขโมย หรือเสีสิทธิ์ในต้นไม้ที่ปลูก
6. การกระตุ้นให้ผู้ปลูกเห็นมูลค่าของต้นไม้ที่ปลูกไว้ในอนาคต

การที่จะปลูกป่าไม้ให้ประสบผลสำเร็จ

1. ต้นไม้ที่ปลูกจะต้องได้รับการดูแลรักษาจนเติบโตอยู่รอดเป็นต้นไม้ใหญ่
2. จะต้องทำให้ผู้ปลูกเกิดความรักและความผูกพันกับต้นไม้ที่เขาปลูก การเรียนการสอนของครู จึงมีส่วนสำคัญมากที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดความรักและความผูกพันกับต้นไม้ อันจะนำไปสู่การเป็นนักอนุรักษ์ป่าไม้และทรัพยากรอื่น ๆ

กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา เชื่อว่ากลยุทธ์ที่จะทำให้คนทำเพื่อสิ่งแวดล้อมได้จริง ๆ นั้น

จะต้องเริ่มที่ท่าเขา ได้เห็น ได้รู้จัก ได้สัมผัส เกิดความประทับใจ รู้ถึงประโยชน์และคุณค่า เกิดเป็นความรักแล้วการเอาใจใส่ดูแลรักษาจึงจะตามมา

การนำกลยุทธ์ดังกล่าวลงสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมในการเรียนการสอนนั้น ต้องใช้กระบวนการเรียนการสอนที่ช่วยส่งเสริม เชื่อมโยงให้เกิดกลยุทธ์ที่กล่าวมาขึ้นที่ตัวนักเรียน

ด้วยกระบวนการเรียนการสอนแบบบูรณาการ และควรใช้กระบวนการทำโครงการการปลูกต้นไม้ที่บ้าน เป็นแกนในการดำเนินการ

แนวการบริหารจัดการการจัดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของโรงเรียน ควรดำเนินการดังนี้

1. สร้างความรู้ความเข้าใจ โดยประชุมทำความเข้าใจในแนว คิดเรื่องการปลูกป่าที่บ้าน ให้บุคลากรทุกฝ่ายและผู้ปกครอง ครอบครัเรียนทราบ
2. กำหนดผู้รับผิดชอบ และผู้ประสานในการนำแนวคิดนี้ไปสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม
3. พัฒนาแผนการเรียนการสอนแบบบูรณาการสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ โดยใช้โครงงานการปลูกต้นไม้ที่บ้านเป็นแกนในการบูรณาการ
4. แผนการเรียนการสอนควรเน้นการสอนที่เห็นผู้เรียนเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
5. ควรมีการเตรียมพันธุ์ไม้ที่จะปลูกล่วงหน้า (ควรเป็นยางนาและสัก)
6. การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนควรใช้โครงงานประกอบ โดยนักเรียนจะต้องลงมือปลูกลงต้นไม้ด้วยตนเอง มีแฟ้มสะสมงาน เรื่องปลูกลงต้นไม้ที่บ้านของตนเอง โดยนักเรียนจะต้องดำเนินการทุกอย่างด้วยตนเองตั้งแต่ การสำรวจพื้นที่ปลูกที่บ้าน เตรียมกล้าพันธุ์ไม้ เตรียมหลุมปลูก ลงมือปลูก ในระหว่างดำเนินการนักเรียนต้องรายงานความก้าวหน้าเป็นระยะ ๆ ตลอดเทอม งานทั้งหมดครูควรกำหนดคะแนนให้ด้วย
7. เมื่อการเรียนการสอนผ่านไปถึงช่วงสุดท้ายของการเรียนการสอน ควรให้นักเรียนจัดนิทรรศการผลงานของนักเรียน และมีการเสริมแรง
8. ครูจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าของการปลูกลงต้นไม้ที่บ้าน ตลอดจนมั่นใจว่าโครงการนี้เป็นโครงการที่จะส่งผลดีต่อการแก้ปัญหาสภาวะโลกร้อน และสามารถช่วยลดความยากจนให้กับลูกศิษย์ได้ในระดับหนึ่งในอนาคต
9. ในกระบวนการเรียนการสอนควรสอดแทรกแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระสมเด็จเจ้าอยู่หัว พยายามเน้นให้นักเรียนเชื่อมโยง ความรู้ เหตุผล พอประมาณ ที่กำกับด้วยคุณธรรม อันจะนำไปสู่การมีภูมิคุ้มกัน
10. สิ่งสำคัญครูทุกคนจะต้องทำความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดีพอที่จะถ่ายทอดให้นักเรียนได้อย่างถูกต้อง

ตัวอย่าง
แผนผังแนวคิดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ
สาระการเรียนรู้ต่าง ๆ
ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ภาษาไทย

การเขียนเชิงสร้างสรรค์ / การเรียงความ/ การเขียนคำขวัญ ฯลฯ
 เกี่ยวกับต้นไม้ หรือ ความพลเพียง หรือ ความรู้เข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ของโครงการ ฝากทรัพย์ไว้กับดิน

2. คณิตศาสตร์

-คำนวณ พื้นที่ บ้านและบริเวณที่จะทำการปลูก ในบ้าน /ชุมชน
 -- การนับจำนวน การวัดขนาด
 -- ต้นไม้ที่มีอยู่ในชุมชน

ศิลปะ

การวาดภาพ
 ชุมชนก่อนหลังการทำกิจกรรมปลูกต้นไม้
 หรือวาดจินตนาการอนาคตเมื่อต้นไม้ที่ปลูกโตขึ้น ด้วยสีประเภทต่างๆ

1. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ภูมิศาสตร์

- การสำรวจพื้นที่และเขียนแผนที่ บริเวณบ้าน
 - พฤติกรรมการทำงานกลุ่ม (คุณธรรมด้าน ความสามัคคี ฯลฯ)
 - ศึกษาไม้ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่พบในชุมชน

3. การงานอาชีพและเทคโนโลยี

การเกษตร

- ลงมือปฏิบัติงาน
 - การเตรียมดิน ปุ๋ย เพื่อปลูกพืช การปลูก
 - การบำรุงรักษาด้วยความรักและผูกพัน

ภาษาอังกฤษ

คำศัพท์-การแต่ประโยค
 - คำศัพท์เกี่ยวกับส่วนประกอบของต้นไม้
 - การแต่งประโยคเกี่ยวกับต้นไม้ ฯลฯ

4. วิทยาศาสตร์

- ศึกษารายละเอียดของต้นไม้ที่นักเรียนปลูกไว้จากแหล่งข้อมูลข่าวสารต่างๆ ด้านลักษณะสำคัญทางพฤกษศาสตร์ ประโยชน์ของต้นไม้ที่ตนเองปลูก
 - ทำป้ายพฤกษศาสตร์ต้นไม้ที่ปลูก

สุขศึกษาและพลศึกษา

นันทนาการสันทนาการ
 การใช้เวลาว่างในการทำ ความสะอาด ถางหญ้า พรวนดินให้กับต้นไม้ที่ปลูกในบ้านของตนเอง